

A „Hableány emléktúra”

Budapest-Párizs: 1867-1977

A sárvár-felsővidéki **SZÉCHÉNYI-család** történelmi szerepet játszott Magyarország politikai, katonai, egyházi és kulturális életében. Az évszázadok során püspököket-érsekeket, politikusokat, magasrangú katonákat, közgazdászokat, tudósokat és kulturális mecénásokat adott a magyar hazának. A család újabbkori tagjai közül legismertebb **Széchenyi Ferenc** gróf, a Magyar Nemzeti Múzeum és az Országos Széchényi Könyvtár megalapítója, fia pedig **Széchenyi István** gróf, a „legnagyobb magyar”, a 19. századi magyar reformkorszak elindítója volt, és az ő két fia — **Béla**, koronaőr, tudományos keletázsiai kutató és **Ödön**, török császári pasa és a török szultán főhadsegéde.

Mai értekezésünk első része **gróf Széchenyi Ödön**ről szól, de a második rész is vele kapcsolatos, hiszen az „első európai transzkontinentális hajóút” megismétléséről számol be, — egy olyan magyar vállalkozásról, amely a **nyugat-európai kultúrkör országait összekapcsoló és összefüggő víziút** megépítésének feladatát ismét a nemzetközi érdeklődés középpontjába állította. — (Megjegyezzük, hogy Széchenyi István és két fia, a család többi tagjától eltérően vessző nélkül írta a nevének második „e”-betűjét.)

Széchenyi Ödön gróf, **Széchenyi István** kisebb fia 1839-ben született Pozsonyban. Első hivatalos megbízatását 23 éves korában kapta, mint az 1862. évi **londoni világkiállítás** magyar kormánybiztosa. Külföldi tapasztalatait, miként edesatyja, igyekezett hazája érdekében itthon hasznosítani. Az ő érdeklődése is elsősorban a műszaki újdonságok felé fordult, s nyilván ennek köszönhető, hogy az 1870-ben megalakult Fővárosi Közmunkák Tanácsának egyik, a kormány által kinevezett tagja lett. A kiegyezést követő gazdasági fellendülés idején főként közlekedési vállalatok alapításával foglalkozik: megalapítja a Magyar-Svájci Rt.-ot és a Pest-Fiumei Hajógyári Rt.-ot, megépítteti a Budai Hegypályát (Sikló), amely sokáig az ő tulajdona és tőle származik a Sváb-hegyre vezető fogaskerekű vasút gondolata is.

Széchenyi Ödön a londoni világkiállítás után, 1862-ben beállt az akkor jólismert Shaw Eyre Massey kapitány tüzoltó csapatába és tüzoltó parancsnoki oklevelet szerzett. Hazatérése után, 1863-ban, személyes vezetésével, megalakul Budapesten az önkéntes tüzoltó egyesület, kiképzí és saját költségén felszereli tagjait. Az 1874. évi hatalmas konstantinápolyi tűzvész után Abdul Aziz szultán meghívására odaköltözik és katonai alapon megszervezi a török szárazföldi és vízi tüzoltó ezredeket. Érdemeiért a szultán kinevezi a török tüzoltó-ezredek és a tengerész tüzoltó-zászlóalj főparancsnokának (1912) — török császári tábornagyi rangban, megteszi hadsegédjének és a pasa címet adományozza neki. Konstantinápolyban halt meg 1922-ben.

Széchenyi Ödön, ez a sokoldalú ifjú gróf (mint zeneszerző is ismert volt), 1866-ban hajóskapitányi oklevelet is szerzett, amire mindig nagyon büszke volt. A következő évben, 1867. április 1-én a párizsi világkiállításon olyan hír futott végig, ami áprilisi tréfának tűnt: **egy magyar gróf egy kis hajóval elindult a Dunán Budapestről, hogy folyókoncsatornákon keresztül eljusson Párizsba, a francia**

gróf Széchenyi Ödön, a „legnagyobb magyar” fia.

Széchenyi Ödön, mint török császári táborszernagy

fővárosba. A hír azonban igaznak bizonyult: az újpesti hajógyárban elkészült a „Hableány”, a mindössze 6 lóerővel rendelkező gőzös, egy 19 méter hosszú és 4 méter széles vízijármű, amelynek parancsnoka Széchenyi Ödön volt. A személyzet is kicsi volt: egy kormányos, egy gépész, egy fűtő és egy hajóinas.

Merész vállalkozás — transzkontinentális hajóút

Gróf Széchenyi Ödön ugyanúgy, mint édesapja, hosszú ideig tartó tanulmányok és gazdag tapasztalatok után jutott el a különleges utazás tervének összeállításához, amely az egységes európai vízi-útrendszer felfedezését eredményezte.

Apja dél-kelet felé keresett közvetlen kapcsolatot a Fekete-tengerrel és a Földközi-tenger medencéjével. Gróf Széchenyi István 1830. június 24-én a „Desdemona” fedélzetén indult el veszélyes útjára Waldstein Jánossal és Beszédes Józseffel. Ez a vállalkozás néhány év múlva az **Al-Duna szabályozásának** megindítását eredményezte. Széchenyi Ödön főleg a kontinens nyugati folyamrendszerét tanulmányozta.

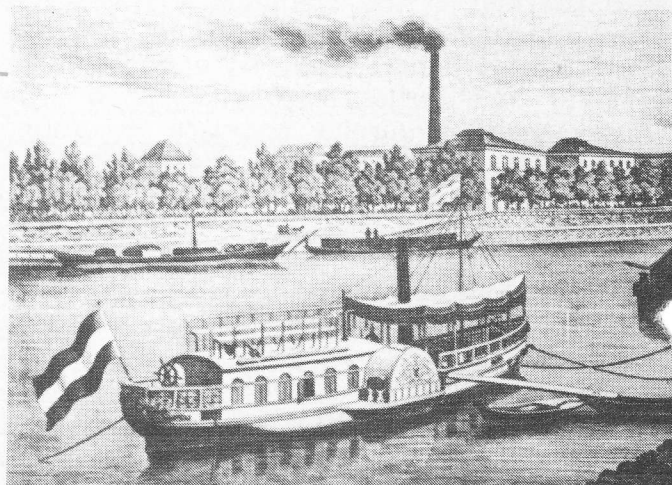
A tapasztalatok feldolgozása közben rajzolódott ki a kép előtte arról, hogy a **Rajna** és a **Duna** vízrendszere között már a múlt század első felében megépült a **Lajos-csatorna**, melynek létezéséről a kontinens legtöbb országában nem is hal-

lottak. Ebben azért nem volt semmi csodálnivaló, mert a mesterséges víziutat megépítő németek nem ismerték fel a Lajos-csatorna előnyeit. 1846-tól, a Lajos-csatorna megnyitásától a „Hableány” megjelenéséig gőzerővel kísérletet sem tettek a csatorna áthajózására. A 120 tonnás, fából készült dereglyéket a partról igáslovak vontatták és több hétig tartott a 101 zsilippel teletűzdelt csatorna áthajózása.

Széchenyi Ödön utazásának és tanulmányának összegezése után a **párizsi világkiállítás nyilvánosságát használta fel az európai kontinens első áthajózására**, annak bizonyítására, hogy a Duna és a Rajna vízrendszerének összekapcsolása új távlatokat nyithat az ifjúkorát élő folyami gőzhajózás számára. A Lajos-csatorna megismerése után az újpesti Hartmann hajógyárban magyar mérnökökkel és munkásokkal építtette meg a „Hableány”-t, amely alkalmasnak is bizonyult az életveszélyes utazás végrehajtására.

A „Hableány” 42 nap viszontagságai és megpróbáltatásai után Charentonnál ért a Szajnába. Párizs külvárosától a Jéna-hídig, a világkiállítás kikötőjéig valóságos diadalmenet volt az utazás befejezése. A város határától a Jéna-hídig több ezres tömeg lepte el a Szajna-partot, hogy tanúja lehessen a történelmi pillanatnak, a „Hableány” befutásának. Széchenyi a „Hableányon” elhelyezett mozsárágyúk sortűzével üdvözölte a párizsiakat és a világ minden részéről összesereglett embereket. Érdekes itt megjegyezni, hogy Széchenyi Ödönt a párizsi Szajna-parton a nagy utazási regényíró, Verne Gyula üdvözölte elsőnek.

Az ünneplő Párizs hangulata a császári udvarra is áterjedt. **III. Napoleon** császár feleségével kétszer látogatta meg Széchenyit, hajóutat tettek a „Hableány”-on, és a császári palotában tűzte mellé a francia becsületrendet a kontinens első áthajózásáért.

Széchenyi Ödön hajója, a „Hableány”, a párizsi kikötőben (1867 június).